

КРЕДИТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

LENDING STIMULATION OF THE INNOVATIVE ACTIVITIES: FOREIGN EXPERIENCE

Козієнко І.С.,
здобувач

Київського міжнародного університету

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду кредитного стимулювання інноваційної діяльності. Автор визначає та систематизує кредитні інструменти фінансового стимулювання інноваційної діяльності. Особлива увага приділена кредитуванню, гарантуванню державою зобов'язань з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту, інноваційному лізингу, інноваційному факторингу та кредиту честі.

Ключові слова: кредитування, фінансове стимулювання, інноваційна діяльність, інструменти.

Статья посвящена исследованию зарубежного опыта кредитного стимулирования инновационной деятельности. Автор определяет и систематизирует кредитные инструменты финансового стимулирования инновационной деятельности. Особое внимание сосредоточено на кредитовании, гарантировании государством обязательств по возврату кредита, предоставленного субъекту инновационной деятельности для реализации инновационного проекта, инновационному лизингу, инновационному факторингу и кредиту чести.

Ключевые слова: кредитование, финансовое стимулирование, инновационная деятельность, инструменты.

The article is devoted to the study of foreign experience of credit to stimulate the innovative activity. The author defines and organizes credit instruments financial incentives to innovate. Special attention is paid to lending, guarantee obligations to repay the loan, granted to the subject of innovation activities for realization of the innovative project, innovative leasing, innovative factoring and credit honor.

Key words: credit, financial incentives, innovation, tools.

Постановка проблеми. Останнім часом все більше загострюється питання щодо фінансового стимулювання інноваційної діяльності, оскільки розвиток держави на сучасному етапі безпосередньо залежить від інновацій, бо лише вони спроможні забезпечити зростання економіки та підвищення рівня життя населення.

Стан дослідження. Загальним питанням фінансового стимулювання інноваційної діяльності приділяли увагу М.П. Макашева, І.С. Джавадова, О.Д. Бубенчиков, О.М. Айриєва, О.В. Марков, О.О. Чернявська, І.П. Власова, Л.О. Саталкіна, Т.І. Черкесова, О.Є. Григор'єва, З.В. Пічкурова, З.І. Гала, І.Б. Чичкало-Кондрацька та інші; адміністративно-відомчі інструменти фінансового стимулювання інноваційної діяльності досліджували П.А. Полтавський, Л.О. Саталкіна, В.В. Лакіза, М.А. Кошевцова, М.В. Козловская; програмно-цільові інструменти фінансового стимулювання інноваційної діяльності розглядали Т.Ю. Микушева, Л.І. Леонтьєв, Т.В. Майорова, В. Хаустов, В.А. Денисюк, В.Н. Киселев, М.В. Яковлева; податкові інструментам фінансового стимулювання інноваційної діяльності – О.Т. Замасло, І.Х. Дзанкисова, Л.Д. Тулуш, О.М. Кизим, Л.В. Касьянова, Ю.Б. Иванов, В.С. Загорский, Ю.Б. Иванов, А.С. Иванченко, І.В. Алексєєв, Р.Й. Желізняк, С.М. Батіщева, І.П. Петровська та інші; що ж стосується кредитних інструментів фінансового стимулювання інноваційної діяльності, то про них зустрічаються поодинокі згадки в окремих роботах С.Б. Єгоричева, Т.А. Васильєвої, І.П. Довбія, в той час як світова практика свідчить

про все частіше звернення до застосування саме цих інструментів стимулювання інноваційної діяльності.

Отже, **метою** нашої статті є дослідження світового досвіду застосування кредитних інструментів фінансового стимулювання інноваційної діяльності та визначення їх системи.

Виклад основного матеріалу. Серед кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності у світовій практиці широко розповсюдженим є кредитування. С.Б. Єгоричева [1, с. 19] вірно вказує, що застосування кредитування в інноваційній сфері створює сприятливі умови для економічного використання ресурсів, оскільки суб'єкти інноваційної діяльності можуть розпочати таку діяльність навіть за умов недостатності власних коштів або використати кредити для збільшення основного капіталу, необхідного для розвитку виробництва.

Кредитування представляє собою складне соціальне, діалектичне та фінансове явище, що є сукупністю економічних відносин з приводу руху позикової вартості [2, с. 56; 3, с. 28], проте для цілей нашого дослідження вважаємо доцільним розглядати кредитування у його вузькому розумінні: як різновид угод з позики чи позички в грошовій чи товарній формі на умовах зворотності, строковості, платності.

В інноваційній сфері в багатьох країнах світу застосовують банківський (комерційний) кредит. Банківське (комерційне) кредитування як форма фінансового стимулювання інноваційної діяльності – це надання банками (як державними, так і комерційними)

ми) кредитів суб'єктам інноваційної діяльності на пільгових умовах для здійснення та активації такої діяльності. Застосування зазначеної форми розповсюджено в країнах, в яких в банках сконцентровано значні обсяги фінансових ресурсів, що обумовлює наявність можливості надання високоліквідних ресурсів потенційним інвесторам (ЄС, США). Кредитний договір між банком та суб'єктом інноваційної діяльності може передбачати безвідсоткове кредитування, кредитування під пільгові кредитні ставки, надання кредитів на пільгових умовах тощо, залежно від умов договору. Як визначають А.О. Спіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко [4, с. 102], банківські (комерційні) кредитні договори умовно можна розділити на інвестиційне кредитування (кредитна лінія по нецільовому кредиту), де джерелом повернення коштів є вся господарська діяльність позичальника, включаючи прибуток, що приносить інноваційний проект, та проектне фінансування (кредитна лінія за цільовим кредитом), де джерелом повернення коштів є лише сам інноваційний проект. Не можна говорити про популярність банківського (комерційного) кредиту як інструменту фінансового стимулювання інноваційної діяльності, оскільки, з одного боку, він є ризикованим і неприбутковим для банків (надання пільгових кредитів позбавляє банки очікуваних прибутків, а висока ризикованість інноваційних проектів створює підстави для неповернення кредитів), а з іншого, – для суб'єктів інноваційної діяльності, оскільки за відсутності пільгового кредитування сплата платежів за кредитним договором не дозволяє розвивати інноваційний проект. Саме тому важливу роль у застосування банківського кредитування як інструменту фінансового стимулювання відіграє держава і державні банки, які і забезпечують пільгове кредитування суб'єктів інноваційної діяльності.

Інноваційний кредит представляє собою специфічний вид кредитів, що видаються інноваційними банками та інноваційними фондами, які зацікавлені в розробці та впровадженні високоприбуткових винаходів та перспективних нововведень та надають пільгові кредити суб'єктам інноваційної діяльності за умов їх повернення або за отримання прав на інноваційний продукт. Найбільше розповсюдження інноваційне кредитування отримало в США, Ізраїлі, Японії та Франції [5, с. 178]. Т. Васильєва [6, с. 127] вказує, що зазначений вид кредитування відрізняється найбільшою ризикованістю, оскільки в інноваційній сфері достовірне прогнозування руху потоків коштів здійснити практично неможливо, внаслідок чого інноваційні кредити майже не надаються на розробки інновацій, а використовується на завершальних етапах інноваційного процесу.

Отже, кредитування (банківські (комерційні) кредити та інноваційні кредити) є ефективними інструментами фінансового стимулювання інноваційної діяльності, оскільки його застосування створює сприятливі умови суб'єктів інноваційної діяльності, які під час отримання кредитів можуть розпочати таку діяльність навіть за умов недостатності власних коштів або використати кредитні кошти для збіль-

шення основного капіталу, необхідного для розвитку виробництва.

Наступним кредитним інструментом непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності є гарантування державою зобов'язань з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту.

Державні гарантії, як визначає В. Кокорев [7, с. 53], представляють собою вид боргового зобов'язання, в силу якого держава в особі її органів (гарант) зобов'язана за умов настання передбаченої у гарантії події (гарантійного випадку) сплатити визначену в зобов'язанні грошову суму за рахунок коштів відповідного бюджету особі, на користь якої надана гарантія (бенефіціару), відповідно, умов зобов'язання, що надається гарантом, тобто буде відповідати за виконання третьою особою (принципалом) його зобов'язань перед бенефіціаром. Отже, державними гарантіями з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту, є вид боргового зобов'язання держави, яка в особі її державних органів за умов настання гарантійного випадку повинна буде сплатити особі, що надала кредит суб'єкту інноваційної діяльності визначену в зобов'язанні грошову суму за рахунок коштів відповідного бюджету. Надання державних гарантій робить можливим отримання кредитів суб'єктами інноваційної діяльності (як визначалося нами раніше, їх банки надають неохоче), кошти від яких можуть допомогти їм розпочати таку діяльність за умов недостатності власних коштів або використати кредитні кошти для збільшення основного капіталу, необхідного для розвитку виробництва.

У багатьох зарубіжних країнах зазначений інструмент застосовується досить широко. Так, у Франції для гарантування повернення позик, які видаються банками підприємствам малого бізнесу, державою створено товариства взаємного поручительства під керівництвом та координацією єдиного державного центру [8, с. 37-38]; у Великобританії розроблена та ефективно функціонує програма гарантованої позики [9, с. 286]; у Канаді повернення позик малими підприємствами до 75 тис. доларів гарантується спеціально створеними місцевими центрами розвитку [9, с. 15]. Останнім часом зазначений інструмент фінансового стимулювання інноваційної діяльності ефективно використовується в РФ. Відповідно до Програми надання державних гарантій на 2013 рік передбачено надання державних гарантій суб'єктам інноваційної діяльності на суму 625946,1 млн. рублів [10].

Таким чином, державні гарантії з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту створюють умови для отримання суб'єктами інноваційної діяльності кредитів, кошти від яких допоможуть їм розпочати таку діяльність або активізувати її, тобто слугує ефективним інструментом фінансового стимулювання інноваційної діяльності.

До кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності науковці [11, с. 54; 12, с. 42] відносять інноваційний лізинг, який представляє собою специфічний вид лізингу, який від класичного відрізняють певні особливості. До зазначених особливостей О.О. Бельський [13, с. 4-6] відносить наступні: 1) в інноваційному лізингу беруть участь продавець, лізингодавець та, на відміну від класичного, де лізингоотримувач один, два незалежних лізингоотримувача (виробник та отримувач); 2) в інноваційному лізингу, на відміну від класичного, де в користування надаються стандартні об'єкти основних засобів, забезпечується надання спеціалізованого обладнання, функціонально орієнтованого на виконання певних операцій (в тому числі, інтелектуальний актив, що використовується під час виробництва принципово нового продукту – ноу-хау, ліцензія на здійснення визначеного виду діяльності тощо); 3) під час інноваційного лізингу лізингодавець має справу з двома лізинговими угодами, які укладаються між виробником та отримувачем, які оформляються в рамках єдиного лізингового договору. На підставі виокремлених особливостей автор формулює визначення інноваційного лізингу як багатосторонньої угоди, що укладається між лізингодавцем та лізингоотримувачем, головно ціллю якого є забезпечення якісного виконання інноваційного процесу з майбутнім впровадженням його результатів, при цьому держава бере на себе субсидування частини витрат на обслуговування договорів лізингу [13, с. 6]. Найбільш розповсюдженим варіантом інноваційного лізингу є такі, за яких держава субсидує частину витрат, пов'язаних зі сплатою процентів за лізинговим договором і сплату першого внеску під час укладення договору інноваційного лізингу та відшкодування інноваційним компаніям і підприємствам стратегічних галузей частини лізингових платежів під час купівлі нового обладнання. За визначенням В.І. Вагізової [14, с. 24] інноваційний лізинг має велике значення під час значних інфляційних процесів, оскільки в умовах інфляції відбувається знецінення наданих грошових кредитів разом зі сплаченими відсотками, в той час як обладнання, надане в лізинг, зберігає свою вартість за вирахуванням зносу, що надає можливість зберегти реальну вартість активів навіть за умов високої інфляції. М.П. Поставлюк [15, с. 28] підкреслює, що інноваційний лізинг має велике значення для фінансового стимулювання малих та середніх підприємств, що орієнтуються на інноваційний тип розвитку. Отже, інноваційний лізинг забезпечує придбання суб'єктами інноваційної діяльності необхідного їм обладнання на пільгових умовах, що створює комерційно привабливі умови для здійснення такої діяльності.

Крім того, до кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності науковці [11, с. 54] відносять також інноваційний факторинг, який є найбільш ефективним на стадії реалізації інноваційних товарів. Оскільки довготривала та дорога процедура створення інноваційних продуктів в більшості випадків є причиною появи великої дебіторської заборгованості, то ефективним інструментом стає факторингове обслуговування, що укладається на невизначено тривалий термін. Факторинг представляє собою комплекс фінансових послуг, що надаються банком клієнту в обмін на поступку дебіторської заборгованості, а під час інноваційного факторингу до таких послуг можуть бути віднесені наступні: страхування кредитних ризиків, фінансування поставок товарів, облік стану кредиторської заборгованості та регулярне надання відповідних звітів клієнту, контроль за своєчасністю оплати та робота з дебіторами і т. ін. При цьому фінансування поставок означає, що негайно після поставки продавцю банк сплачує в якості дострокового платежу значну частину суми поставки (в різних країнах розмір дострокового платежу коливається від 50 до 90% від суми поставки, а залишок сплачується продавцю в день надходження коштів від дебітора. М.Д. Чиж [16, с. 36] підкреслює, що інноваційний факторинг як інструмент фінансового стимулювання інноваційної діяльності використовується через такі компанії зі стовідсотковою державною участю, які розробляють та реалізують програми державної підтримки малого та середнього бізнесу через факторинг. Отже, застосування інноваційного факторингу створює умови для стимулювання інноваційної діяльності.

Продовжуючи аналіз кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності необхідно зупинитися на системі кредиту честі, яка розповсюджена у деяких країнах ЄС [14, с. 24]. Сутність такого інструменту полягає в тому, що на створення малого підприємства видається безпроцентна позика фізичній особі, яка зарекомендувала себе як здібний організатор (почасту це пенсіонер, що проявляв себе в минулому як ініціативна особа). Умовою повернення позики є успішна реалізація проекту.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, констатуємо, що до кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності відносяться: 1) кредитування: банківське; інноваційне; 2) гарантування державою зобов'язань з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту; 3) інноваційний лізинг; 4) інноваційний факторинг; 5) кредит честі тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єгоричева С. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
2. Трахтенберг И. Денежное обращение и кредит при капитализме / И. Трахтенберг. – М. : Искра, 1962. – 278 с.
3. Довбий И. Кредит и инновации: методологические основы взаимодействия / И. Довбий, Е. Малахова // Российское предпринимательство. – 2011. – № 4. – С. 28–32.
4. Васильева Т. Концептуальні засади побудови механізму управління кредитним ризиком банку / Т. Васильева, І. Красюк // Управління ризиками банків : монографія. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 420 с.

5. Айриева А. Формы государственного финансового стимулирования инвестиционной и инновационной деятельности в зарубежных странах / А. Айриева // Вестник Саратовского государственного технического университета. – 2009. – № 2. – Вып. 1. – С. 177–182.
6. Васильева Т. Проблеми і перспективи банківського інноваційного кредитування / Т. Васильева // Розвиток фінансово-кредитної системи України: здобутки, проблеми, перспективи : тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 жовтня 2007 р. / відп. за вип. Б. Пшик. – Л. : ЛІБС УБС НБУ, 2007. – С. 127–129.
7. Кокорев В. Государственные гарантии: как разумное сделать легитимным / В. Кокорев // Вопросы экономики. – 2001. – № 4. – С. 53–57.
8. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинених країнах / І. Власова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/port al /Soc _Gum/Vknteu/2009_1_2/5.pdf.
9. Курицкий А. Государственное стимулирование инновационных программ и проектов / А. Курицкий // Инновации. – 2004. – № 3. – С. 15–19.
10. Информация о системе инструментов денежно-кредитной политики Банка России [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cbr.ru/pw.aspx?file=/DKP/130913_13504271.htm.
11. Литвинова А. Развитие методов и инструментов государственного стимулирования инновационной деятельности в РФ / Ф. Литвинова, М. Парфенова // Государственный советник. – 2013. – № 3. – С. 46–57.
12. Кириллов К. Лизинг в деятельности малых инновационных предприятий / К. Кириллов // Инновационный менеджмент. – 2008. – № 8. – С. 41–44.
12. Бельский А. Разработка методик оценки эффективности сделок специализированного инновационного лизинга / А. Бельский // Управление общественными экономическими системами. – 2009. – № 2. – С. 3–15.
14. Вагизова В. Факторы, формы и способы обеспечения развития инновационной деятельности хозяйствующих субъектов / В. Вагизова // ПСЭ. – 2009. – № 5. – С. 21–25.
15. Посталюк М. Обеспечение и регулирование инновационных отношений в экономической системе / М. Посталюк. – Казань : Изд-во Казанского университета, 2003. – 191 с.
16. Чиж М. Факторинг как инструмент финансирования внешнеэкономической деятельности : дисс. ... канд. эк. наук : спец. 08.00.14 / М. Чиж. – СПб., 2005. – 184 с.

УДК 342.951

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

FORMS AND METHODS OF ENSURING ACTIVITY OF THE STATE MIGRATION SERVICE OF UKRAINE

Колісник Н.І.,

*здобувач кафедри управління,
адміністративного права і процесу
та адміністративної діяльності*

Національного університету державної податкової служби України

У статті аналізується зв'язок між формами та методами, які використовуються в діяльності державних органів в цілому і в діяльності Державної міграційної служби України зокрема. Знайдено прогалини в законодавстві в сфері регулювання міграційних процесів та представлено напрями їх усунення. Запропоновані методи роботи, які підвищать ефективність діяльності Державної міграційної служби України.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, Державна міграційна служба України, форми та методи в сфері міграції, заходи адміністративного примусу в сфері міграції.

В статье анализируется связь между формами и методами, которые используются в деятельности государственных органов в целом и непосредственно в деятельности Государственной Миграционной службы Украины. Обнаружены пробелы в законодательстве в сфере регулирования миграционных процессов и представлено направления их устранения. Предложены методы работ, которые повысят эффективность деятельности Государственной миграционной службы Украины.

Ключевые слова: миграция, миграционная политика, Государственная миграционная служба Украины, формы и методы в сфере миграции, меры административного принуждения в сфере миграции.

In the article analyzes the relationship between forms and methods which are used in activity of government bodies as a whole, and, directly in activity of the State migration service of Ukraine. Problems in the sphere of regulation of migratory processes are found and are presented the directions of their elimination. Work methods which increase efficiency of the State migration service of Ukraine are offered.

Key words: migration, migration policy, The State migration service of Ukraine, forms and methods in the migration sphere, measures of administrative coercion in the migration sphere.